

ことわざ しゅくだい
諺の宿題

① つる せんねん かめ まんねん
鶴は千年、亀は万年

- Přísloví vyjadřující přání k dlouhému životu.
- Doslovný překlad: „Jeřábi žijí 1000 let, želvy 10 000 let.“
- Podobné českému „Zdravý jako řípa/ryba“, ve slovenštině pak i varianty „Zdravý ako orech/lipa“ – na rozdíl od japonského přísloví jsou tato zaměřena pouze na zdraví člověka, nikoliv na jeho dlouhověkost.
- Podobné je též „Silný jako dub“ – síla spojena se životní energií.

例文： つる せんねん かめ まんねん ちち ながい
鶴は千年、亀は万年というように、父には長生きしてもら
いたい。

„Chtěl bych, aby můj otec žil dlouho, jako jeřábi žijí 1000 let a želvy
10 000 let.“

Poznámky k významu a formě:

- Toto přísloví má své kořeny v čínské mytologii, kde želvy a jeřábi byli služebníky poustevníků. Ti byli považováni za velmi moudré, a tudíž se želvám i jeřábům přisuzují atributy štěstěny a moudrosti.
- Dnes se s těmito tvory setkáme převážně jako se symboly dlouhověkosti a můžeme je najít na obalech ちとせあめ 千歳飴, což jsou sladkosti, které se dávají dětem během festivalu しちごさん 七五三.

② に まい えん
二の舞を演ずる

- Zopakovat po někom stejnou chybu.
- Doslovný překlad: „Předvést/zatancovat druhý tanec.“
- Podobné anglickému „To keep threading on the same rake.“ U této varianty chybí aspekt osoby, po které se daná chyba opakuje, naopak se týká opakování stejných chyb obecně.
- Ve slovenštině podobná varianta „Prvá chyba kladie lavicu druhej.“ – Opět chybí aspekt osoby, znamená předurčení další chyby tou první.
- V češtině se pak vyskytuje varianta „Dvakrát do stejné řeky nevstoupíš.“ – Původně řecké přísloví od Hérakleita, konstatování, že podruhé stejnou věc (ať už chybu či něco pozitivního) člověk neudělá, protože se řeka či daný člověk během doby změnil. (Stejná řeka to nikdy není, stejně jako to nikdy nebude ten samý člověk.)

Alternativní forma: に まい ふ
二の舞を踏む

例文： つぎ だしゃ さんしん に まい えん
次の打者もやはり三振して二の舞を演ずる。

„Další pálkař se (přece jenom) také nechá vyautovat a bude opakovat chybu svého předchůdce.“ (Pozn.: 三振して se dá přeložit jako „strike out“, případně počestělou variantou jako „strajkout“, termín pochází z baseballu.)

Poznámky k významu a formě:

- 二の舞 *Ninomai* název tance v *gagaku*
- 二の舞 používá se i samostatně ve významu „udělat stejnou chybu dvakrát“
- 舞 bu (音), mai (訓) „tanec“
- 舞う ま alternativní podoba 舞, sloveso „tančit“
- 演ずる „hrát, zahrát“ えん えん alternativní podoba 演じる „hrát v inscenaci“

③ りろせいぜん 理路製然

- Logicky uspořádat (slova), rozumně argumentovat svůj názor.
- Doslovný překlad: „Logická cesta dobrého uspořádání.“
- V angličtině lze použít „*well-reasoned*“ či „*in right mind*“
- V češtině pak vystihováno slovy „Říci (něco) stručně a jasně,“ možná je i varianta „*Má to hlavu i patu.*“ Poslední varianta se více používá v negativním významu („*Nemá to hlavu ani patu.*“ – Nedává to smysl.)

例文： しつもん たい りろせいぜん こた
質問に対して理路製然と答える。

„Odpovídám na otázky stručně a jasně.“

Poznámky k formě:

- 理路 *riro* „způsob myšlení a mluvení“
- 整然 *seizen* „správně zorganizovaný“

④ どくだんせんこう 独断専行

- Udělat věci podle sebe.
- Doslovný překlad: „Sám rozhodnutí výlučně vykonám.“
- Odpovídá anglickému „*Acting arbitrarily on one's own authority,*“ také přípustná i varianta „*Acting arbitrarily without consultation.*“
- V češtině možno použít výraz „*nebrat ohledy*“ – lehce negativní význam.

例文： どくだんせんこう みんな いけん き
独断専行をさけて 皆の意見を聞く。

„Vyslechla jsem si názor každého, abych nedělala podle sebe.“

Poznámky k formě:

- 独断 *dokudai* „vlastní úsudek“
- 専行 *senkó* „dělat věci na základě vlastního rozhodnutí“

おんなごころ あき そら

⑤ 女 心 と 秋 の 空

- Ženská mysl je jako podzimní obloha (podzimní počasí v Japonsku je velmi proměnlivé a taková je prý i ženina láska k mužům).
- Doslovný překlad: „Ženské srdce a podzimní obloha.“
- Podobá se anglickému „*Who has a woman has an eel by the tail,*“ anebo „*A woman is a weathercock.*“
- Podobá se slovenskému „*Ranný d'ážd, ženský pláč, panská láska a aprílová chvíľa – to všetko na zajačom chvoste visí,*“ liší se od japonského přísloví jiným ročním obdobím (o dubnovém/aprílovém počasí se říká, že je nestálé a proměnlivé).
- Další podobnou variantou je „*Nič nie je také nestále ako chvíľa a ľudia,*“ tato varianta je zaměřena na všechny lidi bez ohledu na pohlaví.

Alternativní forma: おとごころ あき そら
男 心 と 秋 の 空

Mužská mysl je jako podzimní obloha.

Podobná varianta: おんなごころ ふゆ かぜ か
女 心 と 冬 の 風 は し ば し ば 変 わ る 。

Ženské srdce a zimní vítr se často mění.

例文: しつれん あに おんなごころ あき そら い
失 恋 し た 兄 は 女 心 と 秋 の 空 と 言 っ て い ま し た 。

„Můj ohrdnutý starší brat povedal, že ženy sú nestále.“

Poznámky k významu a formě:

- Ve starších obdobích se na japonských kresbách často vyskytovalo v mužské formě (viz alternativní forma).
- 女心 *onnagokoro* (dochází je změně znělosti)
- 女心 „ženská mysl“, pojí se hlavně s láskou mezi mužem a ženou

ねこ かぶ

⑥ 猫 を 被 る

- Skrýt svou pravou povahu.
- Doslovný překlad: „Nasadit si (na hlavu) kočku.“
- Podobné anglickému „*wolf in sheep's clothing*“ nebo „*He/she is hiding his claws.*“ Druhý výraz má negativní charakter, znamená „předstírat vstřícnost, hrát pokrytce“.
- V češtině je varianta podobná anglické „*vlk v rouše beránčím*“, po slovensky „*Vlk v ovčom rúne.*“
- Ve slovenštině je podobné „*Mlčať ako voš pod chrastou.*“ – Může být použito i v souvislosti, pokud člověk něco ví a nepoví.

Alternativní formy: ねこ かぶ
猫を被っている

ねこかぶ
猫被り

例文: おとうと たにん まえ ねこ かぶ
あばれんぼうの 弟 だが、他人の前では猫を被っている。

„Môj nezbedný braček pred cudzími ľuďmi nevysťrukuje rožky/pazúre.“

„Môj nezbedný mladší brat v spoločnosti mlčí ako voš pod chrastou.“

„Môj neposedný mladší brat si pred cudzími ľuďmi oblieka ovčiu kožu.“

Poznámky k významu a formě:

- Kočka je zde symbolem tiché bytosti, ne falše.
- かぶ
被る má více významů, například „obléci (nasadit)“, „skrýt“ a jiné.

⑦ ほんまつてんとう 本末転倒

- Zaměnit si důležité věci za nedůležité, špatně si určit priority
- Doslovný překlad: „Skutečný konec změněný na porážku.“
- Podobné anglickému „*Getting one's priorities backwards,*“ také „*Putting the cart before the horse,*“ „*defeat the purpose*“ a „*Mistaking the insignificant for the essential.*“
- V češtině vystihuje rčení „*Neříkej hop, dokud nepřeskočíš.*“
- Podobné slovenskému „*neskoro na konci začínat*“, „*Stará se o teľa, a nemá ešte ani kravy,*“ a „*Nekupuj prvej vtáka, ako máš klietku.*“

Alternativní forma: ほんまつてんとう
本末顛倒

例文: れんしゅう つか は ほんばん しあい ちから はっき
練習で疲れ果て、本番の試合で力を発揮できないとは

ほんまつてんとう
本末転倒だ。

„Cvičila som tak, až som sa unavila a teraz na zápase neukážem, čo skutočne vo mne je. Zle som si určila priority.“

Poznámky k formě:

- 本 *hon* „důležitá věc“
- 末 *macu* v slovníku najdeme jako „konec“, v této čtyřznakové kolokaci je to „něco, na čem nezáleží, necháváme to tedy na konec“
- 転倒 *tentó* „padat směrem nahoru“ (dělat věci ve špatném pořadí, proti přirozenému řádu)

ちゅうやけんこう
⑧ 昼夜兼行

- Pracovat celý den a udělat víc věcí, než běžně.
- Doslovný překlad: „Den a noc pracovat.“
- Podobné anglickému výrazu „*around-the-clock, (working) day and night*“.
- Význam vystihuje český výraz „*pracovat od rána do večera*“ – negativní význam oproti japonskému výrazu.
- Dalšími podobnými výrazy jsou ve slovenštině například „*od svitu do mrku*“, „*nonstop*“, „*Nemá ani noci, ani dňa*“, „*Nemá ani sna, ani dňa*“, „*Nemá ani spania, ani stania*“, „*Nemá ani sviatku, ani piatku*.“

Alternativní formy: ふみんふきゅう 不眠不休

Bez spánku a oddechu

よる ひ つ
夜を日に継ぐ

Noci se mění v dny.

例文： どうろこうじ ちゅうやけんこう すす
道路工事が昼夜兼行で進められている。
„Na výstavbe ciest pracujú od svitu do mrku.“

Poznámky k formě:

- úsloví pochází z Číny
- 昼夜 *čúja* „den a večer“
- 兼行 *kenkó* „dělat simultánně víc věcí naráz“

Zdroje

『例解学習ことわざ辞典』小学館

– vysvětlená japonská přísloví a čyřznakové kolokace, příkladové věty

<http://jisho.org>

– alternativní formy, poznámky o formách, podobná anglická přísloví, fráze, ustálená spojení

<http://www.ludoslovensky.sk>

– slovenská přísloví, fráze, ustálená spojení

<http://zatugaku1128.com/turukame/>

– původ a pozadí okolo 1. přísloví